

FUZÛLÎ

KIRK HADÎS

BENG Ü BÂDE

ENÎSÜ'L-KALB

VakıfBank Kùltür Yayınları: 0411
Klasik: 027

KIRK HADİS
BENG Ü BÂDE
ENİSÜ'L-KALB
BÜTÜN ESERLERİ 3
FUZÛLİ

Hazırlayanlar
Alim Yıldız
Hakan Yekbaş
Yusuf Yıldırım

Yayın Danışmanı
Ekrem Demirli

Proje Editörü
Alim Yıldız

Kapak ve Sayfa Uygulama
Faruk Özcan

Kitap Editörü
Ömer Uzunağaç

Son Okuma
Ahmet Önder Uçar

VakıfBank Kùltür Yayınları
İnkılâp Mahallesi
Dr. Adnan Büyükdenez Caddesi
No:7/A1 – Kat 13
34768 Ümraniye / İstanbul
Telefon: 0 216 285 9571
www.vbky.com.tr - info@vbky.com.tr
Sertifika No: 40141

© Vakıf Pazarlama San. ve Tic. A.Ş., 2025

ISBN 978-625-5848-28-4

Kitabın tüm yayın hakları VakıfBank Kùltür Yayınları'na aittir. Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak sınırlı alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir elektronik veya mekanik araçla çoğaltılamaz. Eser sahiplerinin manevi ve mali hakları saklıdır.

Baskı
Mega Basım Yayın San. ve Tic. A.Ş.
Cihangir Mah. Güvercin Cad. No: 3/1
Baha İş Merkezi A Blok Kat: 2
34310 Haramidere, Avcılar / İstanbul
Tel: 0 212 412 1700
www.mega.com.tr - info@mega.com.tr
Sertifika No: 44452

1. Baskı: Eylül 2025

KIRK HADİS
BENG Ü BÂDE
ENÎSÜ'L-KALB
FUZÛLÎ

HAZIRLAYANLAR

ALİM YILDIZ

HAKAN YEKBAŞ

YUSUF YILDIRIM

FUZÜLÎ

Türk edebiyatının en büyük şairlerinden biri olan Fuzûlî'nin asıl adı Mehmed, babasının adı Süleyman'dır. Ne zaman ve nerede doğduğu kesin olarak bilinmese de Irak coğrafyasında doğup yaşadığı kesindir. 15. yüzyıl sonlarına doğru doğduğu düşünülmektedir. Nasıl bir eğitim aldığı bilinmiyorsa da Arapça ve Farsçayı bu dillerde eser verecek ve şiir söyleyebilecek kadar iyi bildiği açıktır. Kanûnî Sultan Süleyman 1534'te Bağdat'ı fethedince, "Geldi burc-ı evliyâyâ pâdişâh-ı nâmdâr" tarih mısraını da ihtiva eden meşhur kasidesiyle beraber padişaha yaklaşmak ve böylece çok arzu ettiği İstanbul'a gitmek istedi ancak bu emeline nail olamadı. Kendisine evkaftan maaş bağlanacağına dair söz verilip çok az bir meblağ layık görülmesi, *Şikâyetnâme'sini* kaleme almasına yol açtı. 1556 yılındaki büyük veba salgını sırasında –muhtemelen Kerbela'da– vefat etti. Türkçe eserlerinden *Divân* ve *Leylâ vü Mecnûn* mesnevisi en önemli iki eseridir. Diğer manzum Türkçe eserleri 440 beyit tutarındaki *Beng ü Bâde* ve *Tercüme-i Hadis-i Erbain*'dir. Ona aidiyeti kesin olmayan 200 beyitlik *Sohbetül-esmâr* da eserleri arasında anılır. Kerbela vakasının edebiyatımızda en güzel anlatımı olan *Hadikatü's-suadâ* ise mensur tek eseridir. Farsça manzum eserleri *Divân*, *Heft Câm*, *Enisül-kalb*; mensur eserleri *Risâle-i Mu'ammeyât*, *Rind ü Zâhid* ve *Sıhhat ü Maraz*'dır. *Matla'u'l-i'tikâd* aldı mensur eserini Arapça yazar Fuzûlî'nin 470 beyit tutarındaki Hz. Ali övgülerinden oluşan Arapça şiirleri *Arapça Divân* olarak da kabul edilir.

ALİM YILDIZ

1968 yılında Sivas'ta doğdu. İlk ve orta öğrenimini Sivas'ta, yükseköğrenimini Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde tamamladı. Doktora çalışmasını 2002 yılında Dokuz Eylül Üniversitesinde tamamladı. 2004'te yardımcı doçent, 2006'da doçent, 2012 yılında profesör oldu. Yayımlanmış otuzun üzerinde kitabı, ulusal ve uluslararası toplantılarda sunduğu çok sayıda tebliği ve çeşitli dergilerde yayımlanan ilmi makaleleri bulunmaktadır.

HAKAN YEKBAŞ

1976 yılında Sivas'ta doğdu. İlk ve ortaöğrenimini Sivas'ta tamamladı. 1999 yılında Erzurum Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Bölümünden mezun oldu. 2011 yılında Cumhuriyet Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde doktora öğrenimini tamamladı. 2013'te doçent, 2018 yılında profesör oldu. Osmanlı kültürü ve edebiyatı alanında yayımlanmış kitapları, kitap bölümleri, makaleleri, ulusal ve uluslararası bildirileri bulunmaktadır.

YUSUF YILDIRIM

1980 yılında Şanlıurfa'da doğdu. İlk ve ortaöğrenimini Şanlıurfa'da tamamladı. 2002 yılında Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden mezun oldu. 2009 yılında Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Türk İslam Edebiyatı Anabilim Dalı'nda başladığı doktora eğitimini 2013 yılında tamamladı. 2024 yılında profesör oldu. Hâlen Bandırma Onyedil Eylül Üniversitesinde öğretim üyesi olarak çalışmaktadır.

İÇİNDEKİLER

Sunuş	7
Fuzûlî	11
Kırk Hadis Alim Yıldız	19
Beng ü Bâde: Esrar ve Şarap Hakan Yekbaş	75
Enîsü'l-kalb Yusuf Yıldırım	143

SUNUŞ

XVI. yüzyılın olduğu kadar Türk edebiyatının da en büyük şairlerinden biri olan Fuzûlî, sultanların gölgesinden uzak ve sakinlerinin şoursuzluğu yüzünden harabe olarak kalmış Irak-ı Arab'da yaşamış olan bir şairdir. Böyle bir bölgede yaşamasına rağmen, sesini ve sanatını dünyaya duyurmuş, şairliğini herkese kabul ettirmiştir. Döneminin en önemli üç dili “elsine-i selâse” Türkçe, Farsça ve Arapça dilleriyle eserler veren şair, yaşadığı dönemden itibaren dikkatleri üzerine çeken bir sanatkâr olmuştur.

Eserleri birçok farklı dile çevrilen ve kaleme almış olduğu eserlerinden tamamı büyük bir zevkle okunan şairin en bilinen ve şaheser olarak kabul edilen iki eseri *Leylâ vü Mecnûn* mesnevisi ile *Türkçe Divân*'dır. Eserlerinden her biri üzerine farklı tarihlerde ve farklı araştırmacılar tarafından ülkemizde birçok çalışma yapılmıştır. Bununla birlikte Fuzûlî ile ilgili çalışma yapacak bir araştırmacının her üç dille yazılan bu eserlerin tamamını veya bazılarını bir arada bulabilmesi de mümkün değildir. Bu ihtiyaç göz önünde bulundurularak şairin eserlerini külliyat olarak çıkarmaya yönelik bir girişim olmuşsa da ne yazık ki bu girişim bazı nedenlerden dolayı sonuca ulaşamamıştır.

1944 yılında Millî Eğitim Bakanlığı, Fuzûlî'nin eserlerinin tamamının basılması için bir girişimde bulunmuştur. Dönemin Diyanet İşleri Başkanı Şerafettin Yalıtıkaya başkanlığında Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi hocalarından Necati Lugal, Necmettin Halil Onan, Kenan Akyüz ve Kemal Edip

Kürkçüoğlu ile Bakanlık Kütüphaneler Müdürü Aziz Berker'den oluşan bir komisyon oluşturulmuştur. *Arapça Dîvân* ile *Matla'u'l-i'tikâd* Şerafettin Yaltkaya'ya, *Farsça Dîvân* Necati Lugal'e, *Türkçe Dîvân* Necmettin Halil Onan'a, *Leylâ vü Mecnun* Kenan Akyüz'e, *Hadîkatü's-suadâ*, *Kırk Hadis*, *Beng ü Bâde*, *Rind ü Zâhid*, *Heft Câm ve Muammâ Risalesi* ise Kemal Edip Kürkçüoğlu'na sipariş edilmiştir. Eserler hazırlanmış, telif hakları ödenmiş olmasına rağmen daha sonra komisyon dağılmış ve külliyat basılamamıştır.

Azerbaycan'da yapılan bir girişim ise başarılı olmuş, Fuzulî'nin eserleri bir külliyat içinde 2005 yılında Bakü'de altı cilt olarak basılmıştır. Bu çalışmada Arapça ve Farsça eserler de Azerbaycan Türkçesi'ne çevrilerek yayımlanmıştır.

Elinizdeki külliyat da aynı gerekçenin bir sonucudur. VakıfBank Kültür Yayınları Yayın Danışmanı sevgili dostum Ekrem Demirli ile yaptığımız bir sohbet neticesinde bu konu konuşulduktan sonra Proje Editörü olarak eserlerin hazırlanma işi tarafıma verilmiştir.

Külliyat içerisinde altısı Türkçe, dördü Farsça ve ikisi Arapça olmak üzere toplam on iki eser günümüz Türkçesiyle yeniden hazırlanmıştır. Bu eserler ve hazırlayanlar şu şekildedir:

Türkçe eserler: *Türkçe Dîvân*: Ömür Ceylan-İbrahim Kolunsağ, *Leylâ ve Mecnun*: M. Fatih Köksal, *Beng ü Bâde*: Hakan Yekbaş, *Hadîs-i Erbaîn Tercümesi*: Alim Yıldız, *Hadîkatü's-suadâ*: Ali Yıldırım, *Mektuplar*: Yılmaz Öksüz.

Farsça eserler: *Farsça Dîvân*: Ozan Yılmaz, *Enîsü'l-kalb*: Yusuf Yıldırım, *Rind ü Zâhid*: Yusuf Yıldırım, *Sıhhat ü Maraz*: Yusuf Yıldırım.

Arapça eserler: *Arapça Dîvân*: Mehmet Türkmen, *Matla'u'l-i'tikâd*: Abdullah Kahraman.

Yapılan bu çalışmanın Fuzûlî ve eserlerinin günümüz okuyucusuna ulaşması ve rahatça okunup anlaşılmasına bir katkı sağlaması en büyük mutluluğumuz olacaktır.

Bu gecikmiş projenin gerçekleşmesine katkı veren alanlarının uzmanı olan hocalarımız başta olmak üzere VakıfBank Kültür Yayınları ve emeği olan herkese şükranlarımı sunuyorum.

Şairin büyük bir tevazu ile okuyucularından beklentisi olan şu ifadeleri bizim de isteğimizdir:

“Ülkelerin kemal sahiplerinden çekinirim ki, eğer şiirlerimin terkinde veya mazmununda bazı hatalar, şiir ıstılahına yabancı özellikler görürlerse bağışlasınlar. Necef toprağında ve Kerbela ülkesinde yetişip, evliya burcu olan Bağdat’ın su ve havası ile yetişen bu dünya görmemiş yeni yetmeler, sıkıntı çekmemiş yetimler yolculuk sırasında nereye uğrarlarsa, onları saygıyla karşılasınlar.”

Alim Yıldız

FUZÛLÎ

Aşk imiş her ne var âlemde

Tamamen özgün ve şahsi şiir dili ile yalnız yaşadığı dönemin değil, tüm zamanların en büyük Türk şairlerinden biri olarak kabul edilen Mehmed Fuzûlî, yaygın kabule göre 1483 yılında doğmuş; bütün ömrünü Hille, Necef, Kerbela ve Bağdat bölgesinde geçirmiştir. Hille müftüsü olduğu rivayet edilen babasının adı Süleyman'dır. Klasik çağlardaki yaygın eğilim gereği babasının gözetiminde başladığı eğitim hayatını Rahmetullah adlı bir başka hocanın dersleriyle sürdürdüğü tahmin edilmekle beraber, eğitimine nerede ve hangi şartlarda devam ettiğine dair kesin bir bilgi yoktur. Ciddi bir eğitim sürecinden geçtiği ve dinî ilimlerden felsefeye, temel bilimlerden hendeseye kadar pek çok alanda birikim sahibi olduğu, kendi ifadeleriyle sabittir.

Türkmenlerin Bayat boyuna mensup olan Fuzûlî, Türkçenin yanı sıra Arapça ve Farsçanın da tabii bir biçimde yaşadığı Irak Türkmen coğrafyasının kültürel, dilsel ve mistik zenginliğini bütün boyutlarıyla eserlerine yansıtır. Akkoyunlu, Safevî ve Osmanlı yönetimlerini gören Bağdat'ta, her üç hanedanın da mensuplarına yahut yöneticilerine kasideler sunan şair, özellikle mektuplarından anlaşıldığı kadarıyla pek de rahat bir hayat sürememiştir.

Himaye ve refah arayışına Akkoyunlu Elvend Bey için yazdığı kasideyle başlayan Fuzûlî, rivayete göre bölgenin etkin siyasi figürü Muşâ'şâî Emir Ali b. Muhsin'e de Arapça bir kaside sunmayı ihmal etmemiştir. Akkoyunlu ve Muşâ'şâî nüfuzuna büyük ölçüde son veren Safevî fethi üzerine bu kez de Safevî

Hanedanı'nın Bağdat Valisi İbrahim Han Musullu'ya terci-i bent ve kasideler takdim eden şair, İbrahim Han vefat ettikten sonra 1527'de Necef'e dönmüştür. Fuzûlî'nin, Bağdat'a Osmanlı yönetimi gelene dek burada, Hz. Ali türbesinde türbedarlık yaptığı sanılmaktadır. Kanuni'nin Bağdat fethini:

“Geldi burc-ı evliyâya pâdişâh-ı nâmdâr”

dizesiyle alkışlayan Fuzûlî, Kanuni'ye sunduğu beş kasideinin yanı sıra Sadrazam Pargalı İbrahim Paşa, Kazasker Abdülkadir Çelebi ve Nişancı Celalzade Mustafa Çelebi gibi önemli isimlere de kasideler sunmasına karşın beklentilerini karşılamamış, yaşadığı hayal kırıklığını Nişancı Celalzade Mustafa Çelebi'ye gönderdiği şaheser mektubuyla (*Şikâyet-nâme*) ölümsüzleştirmiştir.

Yaşadığı dönemin ve coğrafyanın teolojik demografisi, onun itikaden İmâmiyye Şîa'sına mensubiyetini desteklemektedir. Bununla birlikte başta *Matla'ul-i'tikâd* olmak üzere bütün eserleri Fuzûlî'nin; mezhep taassubundan uzak, Şîa'nın siyasi ve propagandist temayüllerinden ziyade kendisini “Ehl-i Beyt” muhabbetiyle tanımlamayı tercih eden ılımlı bir Şîî olduğuna işaret etmektedir. Eserlerindeki yoğun ve vukufu göndermeleri ile çağdaşı ve hemşehrisi Ahdî'nin beyanı, Fuzûlî'nin tasavvufla olan münasebetini intisap düzeyine yükseltmiş olabileceğini düşündürmekte ise de ne eserleri ne de tarihî kayıtlar bunun hangi tarikat olduğunu açıkça göstermektedir.

1556 yılında, büyük veba salgını sırasında vefat eden (“Geçti Fuzûlî” = 963) ve Hz. Peygamber'le ailesine duyduğu derin sevgiyi eşsiz manzumelerle ortaya koyan Fuzûlî'nin, vasiyeti üzerine hayatının belli bir döneminde türbedarlığını yaptığı Hz. Hüseyin makamı yakınında, Kerbela'da defnedildiği tahmin edilmektedir. Kaynaklar, oğlu Fazlî hakkında aktarılan kısa malumat dışında ailesine dair başkaca bir bilgi vermez.

FUZÛLÎ'NİN ESERLERİ

Üç dilde pek çok eser veren Fuzûlî, *Dîvân* (Arapça) adıyla bilinen 12 kasidesini ve kelam ilmine dair *Matla'u'l-i'tikâd* adlı eserini Arapça kaleme almıştır. Şairin, aralarında hacimlice bir *Dîvân* da bulunan Farsça eserleri şunlardır: *Heft Câm* (Sâkî-nâme), *Rind ü Zâhid*, *Sihhat ü Maraz*, *Enîsü'l-kalb* ve *Risâle-i Mu'ammâ*.

Fuzûlî'nin çağlar üstü nüfuzundaki en büyük pay ise Türkçe eserlerindedir. Şah İsmail'e sunulan alegorik mesnevi *Beng ü Bâde*, Molla Câmi'nin eserinden yapılan *Hadîs-i Erbaîn Tercümesi*, meyvelerin münazarasına dayanan ve kendisine aidiyeti henüz ispatlanamayan *Sohbetü'l-esmâr* ve farklı devlet adamlarına yazdığı beş adet *Mektup*, görece tanınmış ve sevilmiş metinler olmakla birlikte Kerbela hadisesini trajik bir dille anlattığı *Hadîkatü's-suadâ* adlı eseri, başta Şîî ve Alevî-Bektaşî topluluklar olmak üzere tüm Müslümanlar üzerinde derin tesirler bırakmıştır. *Türkçe Dîvân'*ı ile birlikte en çok bilinen ve okunan eseri ise hiç şüphesiz *Leylâ vü Mecnûn* mesnevisidir. Farklı dillerde pek çok kez şiirleştirilen bu klasik aşk hikâyesi, Fuzûlî'nin diliyle o denli sevilmiştir ki kendisinden önce ve sonra başka şairler tarafından da Türkçe nazmedilmiş olmasına karşın Leylâ ve Mecnûn dendiğinde akla gelen ilk şair her zaman Fuzûlî olmuştur.

MANZUM ESERLERİ

Dîvân (Türkçe): Fuzûlî'nin *Türkçe Dîvân'*ı, tüm Türk illerinde en fazla çoğaltılan, basılan ve okunan klasik metinlerden biridir. *Dîvân'*ın eski ve yeni harfli nüsha ve basımlarının önemli bir kısmı kasideleri içermez. *Dîvân* metni üzerindeki ilk bütüncül Latin harfli Türkiye neşirleri olan Abdülbaki Gölpınarlı ve Ali Nihat Tarlan'ın eserlerinde de kasideler yer almamıştır. Kenan Akyüz, Süheyl Beken, Sedit Yüksel ve Müjgan Cumbur tarafından ortak-

laşa hazırlanan ve 1958 yılında yayımlanan *Türkçe Dîvân* ise hem mukaddime ve kasideleri ihtiva etmesi hem de 68 nüshanın karşılaştırılarak farkların belirtilmesi bakımından en kapsamlı metin yayımıdır. 2017’de Abdülhakim Kılınç tarafından tamamlanan bir doktora tezinde de *Dîvân*’ın 16. yüzyıl kopyaları karşılaştırılmıştır.

Cumhuriyet tarihinin önemli Fuzûlî uzmanlarından biri olan Cem Dilçin, 2001 yılında yayımladığı *Fuzûlî Dîvânı Üzerine Notlar* adlı eserinde, *Dîvân*’ın üç neşrini (Gölpınarlı, Tarlan, Ak-yüz vd.) karşılaştırmış ve bir kısmı metin onarımı olmak üzere pek çok önerisini kayda geçirmiştir. Yine merhum Dilçin, farklı zamanlarda yazdığı ve Fuzûlî’nin kasidelerini ele aldığı bir dizi makalesinde de çok sayıda yeni okuma önerisi ve metin onarımı teklifinde bulunmuştur. Değerli bilim insanları Tahir Üzgör, Fatih Köksal, Vügar Sultanzade, Özkan Öztekten ve Sadık Yazar, Fuzûlî’nin kasideleri ve muhtelif beyitleri üzerine önemli incelemeler yayımlamışlardır. Ayrıca, Türkiye dışındaki seçkin Fuzûlî uzmanları merhum Hamid Araslı ve Hüseyin Muhammedza-de Sadık’ın hacimli neşirleri, Türkiye’de yapılmış çalışmalarda kullanılmayan nüshaları da içermeleri bakımından son derece önemli yayınlardır.

Dîvân (Farsça): Fuzûlî’nin, edebî kimliğini inşa ederken Arapçadan ziyade Farsçadan ve klasik Fars şiiri duyarlıklarından yararlandığını belgeleyen *Farsça Dîvân*, *Türkçe Dîvân*’ından hacimce daha büyüktür. Rindane ve sufiyane tahassüslerin ustaca harmanlandığı şiirler, *Türkçe Dîvân*’ında da bariz akisleri görülen Hâfız ve Molla Câmi’yi güçlü bir biçimde anımsatır. *Dîvân*, Ali Nihat Tarlan tarafından Türkçeye aktarılmış, karşılaştırmalı metni ise Hasibe Mazıoğlu’nca yayımlanmıştır.

Dîvân (Arapça): Klasik kaynakların şehadetiyle varlığından haberdar olduğumuz *Arapça Dîvân*’ın eksiksiz bir nüshasına henüz ulaşamamıştır. Araştırmacıların “*Dîvân*” adıyla andığı

eldeki metin, hayli hacimli olduğu tahmin edilen *Dîvân*’dan istinsah edilmiş 516 beyitlik küçük bir bölümdür. Hamid Araslı’nın 1958 tarihli neşrine göre çoğu naat ve Hz. Ali methiyesi olmak üzere 12 kaside ve bir hatimeden ibarettir.

Leylâ vü Mecnûn: Kadim bir Arap anlatısından esinlenilerek İslam dillerinin ortak romaneskine dönüştürülen Leylâ ve Mecnûn hikâyesi, Fars edebiyatında müstakil bir eser olarak ilk kez Nizâmî tarafından nazma çekilmiştir. Türk edebiyatında ise kendisinden önce müstakil eser yahut eser bölümü olarak kaleme alınmış örnekler bulunmasına karşın en çok ilgi gören ve etkilenen Leylâ ve Mecnûn’a Fuzûlî imza atmıştır. Fuzûlî, sefer sırasında Bağdat’a gelerek kendisiyle tanışan Osmanlı şairlerinin (Taşlıcalı Yahya Bey, Hayâlî, Celalzade Mustafa Çelebi, Aşkî) teşvikiyle 1535’te yazdığını söylediği mesnevisini, Bağdat ve Halep Beylerbeyi Üveys Paşa’ya sunmuştur. Leylâ ve Mecnûn, yalnız klasik manzum bir anlatı olmak vasfıyla değil Mecnûn’un yolculuğu üzerinden kendisinden sonraki ilahi aşk telakkisini derinden şekillendirmesiyle de Mehmed Emin Resûlzâde’ye izafe edilen “Nizâmî Mecnûn’u şiirleştirmiş, Fuzûlî ise şiiri Mecnûnlaştırmıştır.” veciz tespitini fazlasıyla hak eden bir şaheserdir. Necmettin Halil Onan, Hüseyin Ayan ve Muhammed Nur Doğan tarafından Latin harfleriyle yayımlanan eser dünya dillerine de çevrilmiş, sahne ve görsel sanat dallarına defalarca uyarlanmıştır.

Beng ü Bâde: Dört yüz kırk dört beyitlik bir münazara olan *Beng ü Bâde*, ana kahramanlar afyon ve şarabın yanı sıra diğer keyif verici maddelerin de kişileştirildiği alegorik bir mesnevidir. Şah İsmail ile II. Bâyezid veya Muşa’saî Ali b. Muhsin’in karşılaştırıldığı düşünülen eser, şair tarafından Şah İsmail’e sunulmuştur. Fuzûlî külliyyatları içinde hemen daima kendisine yer bulan *Beng ü Bâde*’yi, Kemal Edip Kürkcüoğlu Latin harfleriyle yayımlamıştır.

Tercüme-i Hadîs-i Erbaîn: Molla Câmi'ye ait aynı adlı eserin bu tercümesi, Ali Şîr Nevâî tarafından *Çihl Hadîs* adıyla Çağatay Türkçesine yapılmış çeviriden ilhamla kaleme alınmıştır. Mensur bir mukaddimeden sonra hadislerin kıtalar şeklinde tercümesini içeren eser, geleneğin en çok okunan Kırk Hadîs'lerinden biridir. Abdülkadir Karahan ve Kemal Edip Kürkçüoğlu tarafından Latin harfleriyle yayımlanmıştır.

Sohbetü'l-esmâr: Meyvelerin kişileştirilerek münazara ettirilmesi üzerine kurulmuş bu küçük mesnevinin Fuzûlî'ye aidiyeti henüz kesinleşmemiştir. İnsanların değersiz meselelerle ayrılıklara düştüğü, bu yüzden de kendilerinin ve varlığın hakikatini göremediklerini anlatan *Sohbetü'l-esmâr*, ilk olarak Hamid Araslı tarafından *Fuzûlî Külliyyatı* içinde Kiril harfleriyle, daha sonra da bu neşir esas alınarak Kemal Peker ve Sedit Yüksel tarafından yeni Türk harfleriyle yayımlanmıştır.

Heft Câm (Sâkî-nâme): Manzum bir mukaddimeden sonra yedi bölüme ayrılan bu küçük mesnevi, yine şairin çok sevdiği anlaşılan münazara biçiminde kurgulanmış tasavvufi alegorik bir eserdir. Bu kez musiki aletlerinin kişileştirildiği *Heft Câm*, *Sâkî-nâme* adıyla birçok kez yayımlanmış, şairin *Farsça Dîvân* nüshaları içinde de yer almıştır.

Enîsü'l-kalb: Hâkânî'nin başka şairlerce de tanzir edilmiş *Bahrü'l-ebâr* adlı kasidesine yazılmış 134 beyitlik nazire bir kaside olan *Enîsü'l-kalb*, Cafer Erkılıç tarafından tercümesiyle birlikte yayımlanmıştır.

Risâle-i Mu'ammâ: Bir tür bilmece şiirleri olan muammalar, klasik şiir tarihi içerisinde kimi şairlerin ilgisini diğerlerine nazaran daha fazla çekmiştir. Fuzûlî de o şairlerden biridir. Şairin Farsça ve Türkçe kaleme aldığı muammaları, Kemal Edip Kürkçüoğlu tarafından yayımlanmıştır.

MENSUR ESERLERİ

Hadîkatü's-suadâ: Hz. Hüseyin'in Kerbela'da katledilişini ele alan maktel türündeki Türkçe eserlerin, en çok beğenilen ve okunanıdır. Bir mukaddime, on bölüm ve bir hatimeden oluşan *Hadîkatü's-suadâ*, düz yazıyla kaleme alınmış fakat aralarda 541 parça Türkçe/Arapça şiire de yer verilmiştir. Şairin ifadesiyle Fars edebiyatının en sevilen makteli *Ravzatü's-şühedâ* (Hüseyin Vâiz-i Kâşifi) esas alınarak tanzim edilen eserin yazımı sırasında Arap edebiyatındaki kimi örneklerden de yararlanılmıştır. İçli ve akıcı üslubu ile telif edildiği andan itibaren büyük ilgi gören *Hadîkatü's-suadâ*, Şîî yahut Sünnî temayüllü tüm tarikat ve sufi mahfillerde başucu kitabı olarak kabul edilmiş, kimi manzum parçaları bestelenerek özellikle Muharrem aylarında icra edilmiştir. Dünyaya kütüphanelerinde yüzlerce nüshası bulunan ve özgün alfabesi ile sekiz kez basılan eser, Şeyma Güngör tarafından da Latin harfleriyle yayımlanmıştır.

Rind ü Zâhid: Klasik şairler için verimli bir vadi olan “cem‘-i ezdâd” (zıtlıkların birlikteliği); zâhir/bâtın, sûret/sîret, beden/ruh, akıl/gönül vb. farklı karşılaştırmalarla sık sık gündeme getirilir. Aklı temsil eden “Zâhid” bir baba ile gönlün sembolü “Rind” bir oğulun tartışmaları üzerinden hayatı ve insanı değerlendiren *Rind ü Zâhid*, Kemal Edip Kürkcüoğlu tarafından Latin harfleriyle neşredilmiş, Hüseyin Ayan da eseri tercümesiyle birlikte yayımlamıştır.

Sihhat ü Maraz (*Rûh-nâme, Hüsn ü Aşk*): Fettâhî'nin *Hüsn ü Dil*'inden esinlenilerek kaleme alındığı söylenen *Sihhat ü Maraz* da şairin diğer bazı eserleri gibi tasavvufi, alegorik bir metindir. Eski tıp bilgisine göre vücudu oluşturan dört temel unsur (kan, safra, balgam, sevda) ve diğer yan unsurların kişileştirilmeleriyle kurgulanmış *Sihhat ü Maraz*, beden-ruh ikilemi arasında sıkışmış dervişin yaşadığı buhranları ve çözüm önerilerini sembolik

bir dille anlatmaktadır. Eser önce Abdülbaki Gölpınarlı, son olarak da Hüseyin Ayan tarafından Latin harfleriyle yayımlanmıştır.

Matla'ul-i'tikâd fi ma'rifeti'l-mebde' ve'l-me'd: Fuzûlî'nin Arapça yazdığı bu eseri, bilgi ile inanç arasında güçlü bağlantılar kurularak kinatın ancak bilgi ve inanç kılavuzluğunda idrak edilebileceğini konu etmektedir. İlk olarak Hamid Araslı tarafından yayımlanan eser, daha sonra Muhammed Tanc'nin notlandırması ve Esat Coşan-Kemal Işık'ın tercümesiyle birlikte neşredilmiştir.

şikyet-nâme ve Diğer Mektuplar: Fuzûlî'nin değişik vesilelerle kaleme aldığı mektuplarından şimdilik beş tanesine ulaşılabilmemiştir. şehzade Bâyezid, Nişanc Celalzade Mustafa Çelebi, Musul Mirlivas Ahmed Bey, Bağdat Valisi Ayas Paşa ve Kad Alaeddin'e hitaben yazılmış bu mektuplardan Nişanc Celalzade Mustafa elebi mektubu, edebiyat tarihlerinde *şikyet-nâme* adıyla anılmış ve büyük ilgi görmüş bir metindir. Fetih sonrası şaire bağlanacağı vadedilen maaşın, beklentisinden çok uzak küçük bir meblağla sınırlı tutulması üzerine gönderildiği anlaşılan *şikyet-nâme*'nin:

“Selm verdim, rüşvet değildir diye almadılar!”

cümlesi, halk arasında bir darb-ı mesele dönüşmüş ve onu Türk edebiyatının mizahi eleştiri metinleri içinde zirveye taşımıştır. Mektuplardan şehzade Bâyezid'e yazılan Hasibe Mazıoğlu, diğerlerini Abdülkadir Karahan yeni harflerle yayımlamıştır.

Ömür Ceylan